

הלכות שבת סימן שכ

ביאורים ומוספים

בית אחיה, ניכר הרבר שעשוי הוא לספוג לתוכו נוזלים, ולחזור ולסחוט אותם ממנו, ולפיכך אין המים שנכנסים לתוכו בטלים בו, וסחיטתם ממנו אין בה משום דש [וכשם שהסוגר או פותח דלת אינו נחשב כבונה וסותר].

[משנ"ב ס"ק מח]

שקא יסחוט⁴³.

43 וכן מטלית בד, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פ"ב הע' לו) שדינה כספוג, לפי שיש לחוש שהמקנה בה יבוא לידי סחיטה [וראה לקמן (סי' שכו ס"ק ח)].

ולנקות פצע וכדו' על ידי צמר גפן טבול בנחל, דעת הגרש"ז אויערבך (הובאו דבריו בשו"ת צ"ח אליעזר ח"ט סי' יז פ"ב אות לג) שאסור לעשות כן משום מפרק, שהרי צריך הוא את הנחל הנסחט לשם חיטוי הפצע. אכן לשפוך תחילה את הנחל על מקום הפצע, ולנגבו בצמר גפן, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פ"ה סי' א) שמותר, ואף אם תוך כדי זה נסחט ממנו נוזל, מ"מ אין זו אלא סחיטה בלאחר יד, שהרי כוונתו לנגב ולא לסחוט. ומכוננים לחים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' כה) שדינם כדיון ספוג, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' נט). מאידך, הגרש"ז אויערבך (ששי"כ ח"ג פ"ד הע' צד, ומאור השבת ח"ב מכתב כא-כב) הסתפק בדבר, שיתכן שאין זה דומה למפרק, הואיל והן המגבון והן המים היוצאים ממנו מושלכים לאיבוד. עוד כתב, שיתכן שאין איסור מפרק אלא כשהשימוש בדבר המתפרק נעשה לאחר הפירוק, אבל כאשר השימוש הוא תוך כדי הפירוק, אין זה אסור משום מפרק, וכתב בספר ארחות שבת (סידורי הלכה סי' ז), שאף על פי שבתחילה היה הגרש"ז אויערבך מודה להתיר את השימוש במגבונים, מ"מ לאחר זמן חזר בו והורה לאיסור.

וקינוח הגוף [או ניגוב שולחן וכדו'] בנייר רטוב, כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ב סי' ע) שמותר, שכיון שסחיטת המים מהנייר אינה מכבסת אותו אלא מקלקלת אותו, אין בכך משום מלבן, ואף משום מפרק אין לחוש, שכן המים אינם ספוגים בתוך סיבי הנייר אלא נמצאים בין הסיבים, והרי הם כמים הספוגים בשיער, ועוד, שאין המגב צריך את המים הנסחטים [שהרי אינו מעוניין שיצאו המים, אלא די לו בכך שהנייר ישאר לח כמות שהוא ויוכל לנגב בו]. והרי זה בכלל פסיק רישא דלא ניחא ליה, שנוהגים בו היתר במקום שיש עוד סברא להקל, וכמשי"כ המשנ"ב להלן (ס"ק נה). ועיי' שהוסיף, שיתכן שאין זה פסיק רישא שיסחט הנייר בשעת הניגוב, מאידך, בשו"ת הר צבי (ארי"ח ח"א סי' קצ), הסתפק אם יש בקינוח זה משום איסור מפרק.

[משנ"ב ס"ק מא]

שעלי ידי השתן ודאי נמוח³⁷ וכו', רע"ן ב"י שפסק להקל³⁸.

37 וביאר הטור, שאין זה דומה לדריסת רגליו בשלג, שבדריסה אין זה ודאי שהשלג נימוח.

38 וביאר שם (ס"ק יא) מדוע פסק להקל, לפי שהוא סובר שהטעם שמותר לדורס ברגליו בשלג, הוא משום שלא גזר בדבר שאי אפשר להיזהר בו [וכפי שהביא בשמו המשנ"ב לעיל (ס"ק לט)], ולפיכך גם לא אסרו להטיל מי רגלים בשלג, שכן אי אפשר להיזהר בדבר בזמן שכל הארץ מלאה שלג.

[משנ"ב ס"ק מג]

שקרי לכה עשוי, ואינו מקפיד עליו אם הוא שרוי בקומם³⁹ וכו', רע"ן לעיל בסימן שטו סעיף יג ובמקנה בדיקה שם⁴⁰.

39 ואף שמסקנת הביה"ל לעיל (סי' שכו ס"ט ד"ה שיש) שיש להחמיר בדעת הסוברים שאף בבגד נקי אומרים שרייתו זהו כיבוסו, ואם כן אף שאין חשש שמא יבוא לסחוט את הבגד, מ"מ הלא עצם שריית הבגד היא כיבוס, תירץ התוספת שבת (סי' שיט ס"ק יח) שבמקרה שאינו מתכוין לכבס, וגם לא ניחא ליה בשרייתו, אין אומרים שרייתו זהו כיבוסו לכולי עלמא [וציין אליו הביה"ל (סי' שיט ס"י ד"ה הואיל)].

40 שם (שו"ע שם ומשנ"ב ס"ק מח) מבואר, שאם אין הבגד מכסה את כל פי החבית, או שאין טפח מהבגד עד הדבר שנמצא בתוך החבית, או שהחבית לא רחבה הרבה, אין בו משום אהל. ובמשנ"ב שם (ס"ק מט) כתב, שיש ראשונים החולקים על כך, ולדעתם בכל אופן אין בפריסת הבגד משום אהל, ושנכון להחמיר בדעת השו"ע.

[משנ"ב ס"ק מה]

או כפרוש הקרוף וכו' לקמיה⁴¹.

41 להלן (סי"ה) הובא בהגה"ה פירוש הערוך, שספוג הוא מה שגדל על ראשו של מין דג גדול שבים, ובשעה שמרים הדג את ראשו להסתבל בעולם, יורד אותו ספוג על עיניו ואינו רואה כלום, ולולי זה לא היתה ספינה שהיתה ניצולה מהדג.

[משנ"ב ס"ק מז]

הוי לה כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים⁴².

42 בביאור דבריו כתב ההז"א (ארי"ח סי' נו ס"ק ה), שאם יש לספוג

הלכות שבת סימן שכ

ניחא לה, כיון (נג) דפסיק רישא הוא, (כ) אסור. והעולם נותנים החר (נד) בדבר, ח"ו ללמוד עליהם זכות. דכיון שהפנא ארבה חוץ לנענה ואין יד מפעל לנענה, מחר, מידי דהוי אספוג (פרש חצרו, ספוג הוא על ראש דג אחר גדול שבנים, ובשעה שמרים ראשו להספול בעולם ירד אותו הספוג על עינו ואינו רואה כלום, ולולי זה לא היתה ספינה נצולת מפניו) שיש לו בית-אחיה. ולפי שאין טענה זו חזקה (נה) ויש לגמגם בה, * טוב להנהיגם שלא יהא כלי תחת (כא) החבית בשעה שפוקקים הנקב (ועצ) לעיל

באר היטב

אדם אינו ככס ארבה מאדים הפגד; ועוד יש בחיטה משום הולכה דחש ומפרק, ואין אסור אלא בניהא לה כמאי דנסיק מנה כמו בנש ומפרק, אלא לפי דעה האחרונה דכאן אסור עכ"ל מדרבנן אפילו בלא ניקח לה, ומש"ה אם נשפך שבר או שאר משקים שאינם מלבנים על המפה שעל השלחן והוא רוצה לנקותו, עכ"ל לא יטב משום חוץ כף א' ולשפך לחוץ, דאע"ג דישליכנה לאבוד כ"מ כאן בשעה שהוא שואב חוץ הכף עושה אסור גמור והוא תולדה דמפרק ובהו הפל מ"דים לאסור, ולא יועיל מה שישפך אח"כ הכף לחוץ דזה מקצת לא יוכל לתקן, אלא בספין יש החר לנחות מצל המפה ולגרר על-ידו המשקה שנשפך על המפה וזוהו לאבוד, רק שלא יגרר בכס דאל"כ עבד אסור דרבנן עכ"ל לדעה האחרונה וצריך להחזיר מה שישלח להנהיג, אלא אם מים או חוץ לנשפך על המפה אסור לגרר אפילו בספין דמיו מכבס, עכ"ל ש"ז:

משנה ברורה

שלימעה, שהיו הנסחט יורד לתוך החבית, בכל זה (נג) הוא אסור דאורייתא להדיק או להסיר הפקקתה גם לשיטה זו: (נג) דפסיק רישא הוא אסור. מדרבנן, (נד) אכל חיוכא ליכא בפסיק רישא דלא ניקח לה לכלי עלמא, וכל זה הוא לענין שבת, דבעינן שיהא בלאכת מחשבת, אכל לענין שאר אסורי-הורה, דעת הרא"ש דפסיק רישא דלא ניקח לה לכלי עלמא אסור, (נט) ואסורו הוא מן התורה: (נד) בדבר, הנה, שמפרין על המפה יותר מדעה הראשונה ומקליל אפילו בלש פלי תחיתה: (נה) ויש לגמגם בה, דשאני בית-אחיה של ספוג דמנהיג, דאין שם אלא קונו בעלמא, מה שאין פן כאן שמהדקין הפנא בחזק תוך הנקב, יש שם ודאי סחיטה, על-פן ראוי לנהג שלא יניח כלי תחתיו, וזלף הנסחט לאבוד, ונסמך על דעה הראשונה דהכא, (ט) ומקל מקום צריך שיהיה גספן בנא ארבה"י, (ט) שיהיה תחתי לטיבותא, עד כאן לשון הש"ז, וכן כתבו האלה רבה ומאמר-מדרכי, ודע, דכל הסעיף הזה הוא בחבית של חוץ, כמו שהפיר השלחן-צרוף בראש הסעיף, והוא הדין שאר משקין, אכל לא במים, וטעם הדבר, דבכל משקין חוץ ממים, דעת כמה ראשונים דאין בהם משום לבון, ואסור סחיטתו הוא רק משום מפרק, כמו סוחט זיתים ונבכים, ולכן בעינן מן התורה לכלי עלמא שיהא צריך למשקין היוצאין דמנהיג דמפרק, וכן מדרבנן סביבא לה לדעה אחרונה דאסור, וקמו שפכתתי בבאור הלכה, אכל בחבית של מים אסור סחיטתו הוא משום לבון הפקקתה, דסוחט הוא תולדה דמלבן, ואסור בכל פניו, ודעת הש"ז, דין לכן דומה למים לענין פבוס, ולדבריו, השלחן-צרוף לא אגרי כאן פי אם בנן אדם שאינו מלבן ואסורו הוא רק משום מפרק, ולכך בעינן שיהא ניקח לה כמאי דנפק בסחיטתו. אם נשפך שבר וישאר משקה על המפה שעל השלחן והוא רוצה לגרר

שער הציון

(נג) והוא פסיק רישא דניחא לה, דקמא לן דחבית מן התורה: (נד) מנהיג ארבה"י, וכן מוכח בשבת ק"ג בגמרא: (נה) פן משמע מהראיות שהביא, עין שם בגמרא, וכן פה בספר שלחן-עצריששים ובחיי-אדם: (ו) אף דמהדקין אבהם משמע דאפילו בלא בנא ארבה הניחם על מנתם, עין שם טעמו, מכל מקום למעשה קשה לסמוך על זה, וקמו שבאר בספר שלחן-עצריששים ובספר מאמר-מדרכי: (ז) השפסתי סוף דברי הש"ז דמיו ראיה שמהדקו דנצח הצורך מוסמטין וכן שלא-טעין, שפך השיגו על ראותו כח-דשני רבי עקיבא איגר וישארי הרבה אחרונים: (ח) עין בבאור הלכה שפארטי שם הכל היטב בצד השם: (ט) פריי-מגדים:

תרגום: 1 חסה.

ח ב"ת יוסף
טפשי-נצח
הקל"ב

הלכות שבת סימן שכ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נה]

וְיִסְמֹךְ עַל יְדָעָה הָרְאוּשׁוֹנָה דְּהַקָּא, וּמִקְּדָל מְקוֹם צְרִיף שֶׁיִּהְיֶה גַם־כֵּן
בְּרִצָּא אֲרֻכָּה⁽⁴⁴⁾.

(44) ואף על פי שהשימוש בברז זה אינו מונע סחיטה [וכפי
שהתבאר בתחילת דבריו], כתב המג"א (ס"ק כב) שמ"מ מועיל
הדבר לשיטת הראב"ד הסובר שבית יד נחשב כצלחיות מלאה
מים [ראה מה שביארנו בדעתו לעיל (ס"ק מז)]. והקשה החזו"א
(ארו"ח סי' נו ס"ק ד), והלא סברת הראב"ד לא נאמרה אלא
בספוג, שהראיל ומיועד הוא לספוג לתוכו נחלים ולחזור ולסוחטם
ממנו, אם יש לו בית אחיזה, אין דנים את המים הספוגים בו
כבטלים אליו, אבל פקק של פשתן הלא אינו מיועד לספוג מים,
ולכן יש לדון את המים הספוגים בו כבטלים אליו, גם אם יש לו
בית אחיזה.

לפיכך סובר החזו"א (שם), שהטעם שהעולם נוהגים היתר בדבר
אינו משום 'תרת' לטיבותא, אלא משום שעיקר הדין הוא כדעה
הסוברת שיפסיק רישא דלא נוחא ליה מותר, ולכן כשאין כלי
תחת החבית אין איסור להדק את הפקק.

אכן לענין הלכה, כתב החזו"א (שם) שרק באיסורים דרבנן אפשר
לסמוך על הדעה הסוברת שאין איסור ב'פסיק רישא דלא נוחא
ליה'.

[ביה"ל ד"ה ולא נוחא לה]

מקא דשבת ק"ג בְּגִטְרָא דְּקַעֲבִיד בְּאַרְעָא דְּסַבְרָה⁽⁴⁵⁾.

(45) שם (עמוד א) מבואר, שהתילש עשבים או זרדים מוקרקע של
חבירו ומשביח בכך את הקרקע, אינו חייב משום חורש, כיון
שלא איכפת לו אם הקרקע מתיפה אם לאו.

